Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PEDRA CRUZ VILLALÓNA
přednesené dne 8. září 2015 [1]

Věc C-489/14

A
proti
B

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Vysokým soudním dvorem (Anglie a Wales), oddělením pro rodinné záležitosti (High Court of Justice (England and Wales), Family Division, Spojené království)]

„Řízení o předběžné otázce — Soudní spolupráce v občanských věcech — Příslušnost a uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti — Nařízení (ES) č. 2201/2003 — Překážka litispendence — Články 16 a 19 — Řízení ve věci rozluky ve Francii a řízení ve věci rozvodu ve Spojeném království — Příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první — Pojem ‚určená' příslušnost — Skončení řízení ve věci rozluky z důvodu nedostatku podání návrhu v zákonné lhůtě — Podání návrhu na rozvod ve Francii bezprostředně po uplynutí lhůty v řízení ve věci rozluky — Důsledek nemožnosti zahájit řízení ve věci rozvodu ve Spojeném království z důvodu časového posunu mezi oběma členskými státy"

1. Tato věc poprvé umožňuje Soudnímu dvoru, aby se za velmi zvláštních okolností souvisejících s dualitou řízení o „ukončení manželství" ve Francii zabýval pravidly překážky litispendence stanovenými nařízením Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 [2].

2. Otázky položené předkládajícím soudem, který má za to, že se jedná o kompetenční spor, který lze přičítat výhradně zneužívajícím operacím odpůrce v původním řízení a který považuje za politováníhodný, se týkají zejména pojmu „určení příslušnosti" ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003. Spor v původním řízení se sice týká problému překážky litispendence ve smyslu tohoto ustanovení, avšak jak ukážu v rámci dalších úvah, Soudní dvůr by měl v odpovědi na otázky předkládajícího soudu vyložit pojem „soud, který zahájil řízení jako první" ve smyslu článků 16 a 19 nařízení č. 2201/2003.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. L 338, s. 1, dále jen „nařízení č. 2201/2003".

I – **Právní rámec**

A – *Právo EU*

3. Článek 16 nařízení č. 2201/2003 stanoví:

„1. Za zahájení řízení u soudu se považuje okamžik, kdy

a) návrh na zahájení řízení nebo jiná obdobná písemnost byl podán k soudu za předpokladu, že navrhovatel následně neopomněl přijmout opatření požadovaná pro doručení odpůrci,

nebo

b) písemnost byla převzata orgánem odpovědným za její doručení v případě, že musí být doručena před podáním k soudu, za předpokladu, že navrhovatel následně neopomněl přijmout opatření požadovaná pro podání písemnosti k soudu.“

4. Článek 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003 stanoví:

„1. Je-li u soudů různých členských států zahájeno mezi týmiž stranami řízení ve věci rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné, přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první.

[…]

3. Pokud je určena příslušnost soudu, který zahájil řízení jako první, prohlásí se soud, který řízení zahájil později, za nepříslušný ve prospěch tohoto soudu.

V tom případě může strana, která podala návrh u soudu, který zahájil řízení později, podat tento návrh u soudu, který zahájil řízení jako první.“

B – *Francouzské právo*

5. Přestože tato žádost o rozhodnutí o předběžné otázce pochází od soudu Spojeného království, neobsahuje žádný odkaz na právo Spojeného království použitelné ve věci v původním řízení. Zmiňuje naopak několik ustanovení občanského soudního řádu, která je třeba uvést.

6. Článek 1076 občanského soudního řádu stanoví:

„Manžel, který podá návrh na rozvod, jej může v kterémkoli stadiu, tedy i ve stadiu odvolání, nahradit návrhem na rozluku.

Nahrazení v opačném smyslu je zakázáno.“

7. Článek 1111 občanského soudního řádu stanoví:

„Pokud soud po vyslechnutí každého z manželů ohledně rozvratu manželství konstatuje, že navrhovatel na svém návrhu trvá, vydá usnesení, jímž může účastníky vyzvat v souladu s článkem 252-2 občanského zákoníku k novému pokusu o smír, nebo může manželům bezodkladně povolit, aby zahájili řízení ve věci rozvodu.

V obou případech může částečně nebo úplně nařídit předběžná opatření stanovená články 254 až 257 občanského zákoníku.

Pokud soud povolí zahájení řízení, připomene ve svém usnesení lhůty stanovené v článku 1113 tohoto řádu.“

8. Článek 1113 občanského soudního řádu zní takto:

„Tři měsíce po přijetí usnesení může podat návrh na rozvod pouze manžel, který podal původní návrh.

V případě smíru manželů, nebo pokud řízení nebylo zahájeno do třiceti měsíců od přijetí usnesení, se všechna jeho ustanovení stávají neplatnými, včetně povolení zahájit řízení.“

9. Článek 1129 občanského soudního řádu stanoví:

„Řízení ve věci rozluky se řídí pravidly stanovenými pro řízení ve věci rozvodu.“

II – **Skutkový základ sporu v původním řízení**

10. Paní A [3] a pan B [4], oba francouzští státní příslušníci, uzavřeli ve Francii manželství dne 27. února 1997 a uzavřeli manželskou smlouvu podle francouzského práva v režimu odděleného jmění manželů. Manželský pár a jejich dvě děti, dvojčata narozená dne 27. července 1999, se v roce 2000 usadili ve Spojeném království, kde se dne 16. července 2001 narodilo jejich třetí dítě.

11. V červnu 2010 odpůrce v původním řízení opustil společné bydliště manželů a manželský pár žije od té doby odděleně.

A – *Řízení zahájená ve Francii*

12. Dne 30. března 2011 odpůrce v původním řízení podal návrh ve věci rozluky u tribunal de grande instance de Nanterre (Francie).

13. Jednání směřující k dosažení smíru, které se konalo dne 5. září 2011 a 8. listopadu 2011, skončilo neúspěšně.

14. Dne 15. prosince 2011 tribunal de grande instance de Nanterre přijal usnesení o nedosažení smíru (č. RG 11/04305), v němž konstatoval, že došlo k rozvratu společného života manželů, a rozhodl o opatřeních nezbytných k vyřešení rodinné situace do doby, než bude vydán konečný rozsudek. Tribunal de grande instance de Nanterre především prohlásil, že je podle čl. 5 odst. 2 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [5] příslušný k vydání předběžných opatření v řízení ve věci rozluky a o vyživovací povinnosti z titulu povinnosti vzájemné hmotné podpory, a za rozhodné prohlásil francouzské právo. Naproti tomu prohlásil, že není příslušný k rozhodování o opatřeních týkajících se dětí, kde jsou příslušné soudy Spojeného království. Dále povolil manželům zahájit řízení ve věci rozluky. Navrhovatelce v původním řízení rovněž přiznal bezplatné užívání rodinného obydlí z titulu

3 — Dále jen „navrhovatelka v původním řízení“.

4 — Dále jen „odpůrce v původním řízení“.

5 — Úř. věst. L 12, s. 1

povinnosti vzájemné hmotné podpory a výživné ve výši 5 000 eur měsíčně, přičemž odpůrce v původním řízení je předběžně povinen zajistit splácení hypotečních úvěrů a dalších dluhů. Nakonec soud určil notáře pověřeného vypracováním soupisu majetku manželského páru s odhadem jeho hodnoty.

15. Dne 22. listopadu 2012 cour d'appel de Versailles (Francie), k němuž se odvolal odpůrce v původním řízení, vydal rozsudek (č. RG 12/01345), v němž v plném rozsahu potvrdil usnesení tribunal de grande instance de Nanterre o nedosažení smíru.

16. Dne 17. prosince 2012 podal odpůrce v původním řízení návrh na rozvod, který však byl zamítnut, neboť stále probíhalo řízení ve věci rozluky, které bylo na jeho návrh zahájeno dne 30. března 2011 a odpůrce v původním řízení příslušný návrh nevzal zpět.

17. Dne 17. června 2014 v 8 hodin 20 minut, tedy první hodinu prvního dne následujícího po dni, kdy uplynula lhůta 30 měsíců, v níž musí být zahájeno řízení ve věci rozluky pod hrozbou neplatnosti řízení, podal odpůrce v původním řízení návrh na rozvod.

B – *Řízení zahájená ve Spojeném království*

18. Souběžně s řízením ve věci rozluky, které zahájil odpůrce v původním řízení ve Francii, podala navrhovatelka v původním řízení dne 19. května 2011 žádost o výživné pro děti v její péči k Úřadu pro péči o děti (Child Support Agency).

19. Dne 24. května 2011 podala rovněž návrh na rozvod a samostatný návrh na výživné.

20. Dne 7. listopadu 2012 Vysoký soudní dvůr, oddělení pro rodinné záležitosti zamítl se souhlasem navrhovatelky v původním řízení její návrh na rozvod na základě článku 19 nařízení č. 2201/2003.

21. Dne 6. června 2014 se navrhovatelka v původním řízení jednostranně obrátila na předkládající soud s cílem získat rozhodnutí nebo předběžné prohlášení, že její návrh na rozvod, až bude podán, nabude účinnosti až jednu minutu po půlnoci dne 17. června 2014, tedy v okamžiku, kdy uplyne platnost usnesení o nedosažení smíru přijatého soudem pro rodinné záležitosti v rámci řízení ve věci rozluky zahájeného odpůrcem v původním řízení ve Francii. Tato žádost, která byla považována za příliš novátorskou, byla nicméně zamítnuta.

22. Dne 13. června 2014 podala navrhovatelka v původním řízení u předkládajícího soudu druhý návrh na rozvod.

23. Dne 9. října 2014 podal odpůrce v původním řízení návrh na zamítnutí návrhu na rozvod, který navrhovatelka v původním řízení podala dne 13. června 2014, z důvodu nepřípustnosti a na výmaz věci, přičemž se dovolával článku 19 nařízení č. 2201/2003.

III – **Předběžné otázky a řízení před Soudním dvorem**

24. Za těchto okolností se Vysoký soudní dvůr, oddělení pro rodinné záležitosti rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Jak je třeba pro účely čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003 chápat výraz ‚určena' za okolností, kdy:

a) navrhovatel v řízení před soudem, který řízení zahájil jako první (‚první řízení'), neučinil v podstatě žádné úkony po prvním jednání a konkrétně nepředložil žádný návrh ve lhůtě pro podání návrhu, v důsledku čehož první řízení skončilo bez rozhodnutí uplynutím stanovené lhůty v souladu s místní (francouzskou) právní úpravou použitelnou na první řízení, tj. 30 měsíců po jednání směřujícím k dosažení smíru;

b) první řízení skončí výše uvedeným způsobem velmi krátce (3 dny) poté, co bylo ve Spojeném království zahájeno řízení u soudu, u něhož bylo řízení zahájeno později (‚druhé řízení'), takže ve Francii nedošlo k vydání rozsudku a nehrozí, že budou v prvním a druhém řízení vydána neslučitelná rozhodnutí a

c) vzhledem k jinému časovému pásmu, v kterém se nachází Spojené království, by navrhovatel v řízení, které bylo zahájeno jako první, mohl po skončení prvního řízení stále podat návrh na rozvod ve Francii dříve, než by mohl návrh na rozvod podat navrhovatel [ve druhém řízení] ve Spojeném království?

2) Je třeba výraz ‚určena' chápat v tom smyslu, že navrhovatel v prvním řízení musí učinit úkony k postupu v prvním řízení s patřičnou péčí a rychlostí pro vyřešení sporu (ať již soudně či dohodou), nebo navrhovatel poté, co si zajistil příslušnost soudu dle své volby podle článku 3 a čl. 19 odst. 1, nemusí učinit žádné konkrétní úkony směřující k vyřešení sporu v prvním řízení, přičemž se spokojí s tím, že druhé řízení paralyzuje a vytvoří situaci spočívající v zablokování celého sporu?"

25. Předkládající soud v předkládacím rozhodnutí uvádí, že autoři nařízení č. 2201/2003 nemohli předvídat takovou situaci, jaká vznikla ve věci v původním řízení, kdy souběžně probíhá několik řízení ve dvou členských státech, neboť jejich cílem bylo zajistit rychlé určení příslušnosti a rychlé rozhodnutí ve věcech a předejít vydávání neslučitelných rozsudků.

26. Zdůrazňuje, že odpůrce v původním řízení je v důsledku svého postupu zodpovědný za nejasnosti, které již čtyři roky ve věci v původním řízení panují. Několik skutečností svědčí o tom, že se snažil zabránit navrhovatelce v původním řízení podat návrh na rozvod k soudu ve Spojeném království. V tomto ohledu soud poukazuje na skutečnost, že odpůrce v původním řízení podal návrh na rozvod ve Francii, zatímco stále probíhalo řízení ve věci rozluky, a na skutečnost, že podal návrh na rozvod ve Francii v první možnou hodinu, tedy v okamžiku, kdy s ohledem na časový posun nebylo možné, aby navrhovatelka v původním řízení podala stejný návrh ve Spojeném království.

27. Předkládající soud rovněž poukazuje na to, že odpůrce v původním řízení od rozsudku cour d'appel ze dne 22. listopadu 2012, který potvrdil usnesení o nedosažení smíru, neučinil žádný úkon, aby dále posunul řízení ve věci rozluky ve Francii, a spokojil se s tím, že čekal na uplynutí jeho platnosti, aby podal svůj návrh na rozvod. Soud za těchto okolností pochybuje o tom, že příslušnost francouzského soudu lze považovat za „určenou" ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003. V tomto ohledu uvádí argumenty navrhovatelky v původním řízení, podle nichž pouhé podání návrhu na zahájení řízení k soudu nemůže stačit. Navrhovatel by měl mít povinnost postupovat v řízení s patřičnou péčí a rychlostí, protože jinak by mohli účastníci rozvodového řízení vyslat „italské torpédo", což je na úkor rychlého řešení sporů.

28. Předkládající soud nicméně uvádí, že takový výklad se vzdaluje nejen od znění článku 19 nařízení č. 2201/2003, ale i od judikatury týkající se nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1215/2012/EU ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [6], a zejména od rozsudku Gantner Electronic [7], v němž Soudní dvůr rozhodl, že „situace překážky litispendence nastane v okamžiku, kdy jsou ke dvěma soudům různých smluvních států s konečnou platností podány návrhy, tedy dříve, než mohli odpůrci uplatnit svá stanoviska“.

29. Předkládající soud nakonec uvádí, že podle informací týkajících se francouzského práva, které jsou uvedeny v jeho spisu, může návrh na rozluku ve lhůtě tří měsíců podat pouze navrhovatel podávající návrh na rozvod.

30. Odpůrce v původním řízení sice uvedl, že vůči navrhovatelce v původním řízení nepodal návrh na rozluku, protože si přál docílit rozvodu bez prodlužování délky řízení, avšak nevysvětlil, z jakých důvodů nevzal zpět návrh ve věci rozluky, což podle předkládajícího soudu dokazuje, že chtěl co nejdéle bránit navrhovatelce v původním řízení, aby požádala o rozvod ve Spojeném království, a to tak, aby o veškerých sporných otázkách mohl co nejdříve rozhodovat jediný soud.

31. Předkládající soud rovněž požádal Soudní dvůr, aby v projednávané věci uplatnil zrychlené řízení podle čl. 105 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora.

32. Předseda Soudního dvora tuto žádost usnesením ze dne 13. ledna 2015 zamítl. Rozhodl však o tom, že se tato věc projedná přednostně podle čl. 53 odst. 3 jednacího řádu. Podle čl. 95 odst. 1 svého jednacího řádu Soudní dvůr zachoval anonymitu, kterou přiznal předkládající soud.

33. Dne 18. května 2015 odpůrce v původním řízení informoval Soudní dvůr, že uznává a přijímá příslušnost předkládajícího soudu, neinformoval o tom však podle všeho předkládající soud a francouzský soud. Dne 21. května 2015 Soudní dvůr sdělil tuto informaci dopisem předkládajícímu soudu a navrhovatelce v původním řízení.

34. Navrhovatelka v původním řízení, vláda Spojeného království a Evropská komise předložily písemná vyjádření. Navrhovatelka v původním řízení a Komise byly rovněž vyslechnuty na veřejném jednání, které se konalo dne 1. června 2015.

IV – **Vyjádření předložená Soudnímu dvoru**

A – *Vyjádření navrhovatelky v původním řízení*

35. Navrhovatelka v původním řízení prohlašuje, že sdílí a přejímá závěry, které předložil předkládající soud. Stejně jako předkládající soud si nejdříve stěžuje na abnormální postavení příslušného soudu ve věci rozvodu a peněžních nároků v manželství, který nemá možnost postoupit věc vhodněji umístěnému soudu na základě uplatnění výjimky *forum non conveniens*, na rozdíl od toho, co by bylo využito ve věcech týkajících se rodičovské zodpovědnosti [8] nebo co napříště stanoví pro věci občanské a obchodní nařízení č. 1215/2012 [9].

6 — Úř. věst. L 351, s. 1.

7 — C-111/01, EU:C:2003:257, bod 27.

8 — Viz článek 15 nařízení č. 2201/2003.

9 — Viz body 33 a 34 odůvodnění a články 32 až 34.

36. Poukazuje rovněž na možnosti zneužití, jako k tomu podle jejího názoru došlo ve věci v původním řízení, které vyplývá z uplatnění pravidla překážky litispendence podle článku 19 nařízení č. 2201/2003 v případě, že účastník, který zahájil řízení, nemá žádnou povinnost přijmout taková opatření, která přispějí k postupu v řízení. S politováním nakonec konstatuje, že situaci zhoršují časová pásma uvnitř Evropské unie, která jsou diskriminační, neboť účastníci nacházející se nejdále na východě mají vždy absolutní časovou výhodu oproti účastníkům nacházejícím se nejdále na západě, neboť mohou zahájit řízení jako první.

37. Navrhovatelka v původním řízení dále v podstatě poukazuje na to, že článek 19 nařízení č. 2201/2003 nelze vykládat – protože jinak by byly porušeny požadavky článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950 – v tom smyslu, že příslušnost soudu je určena, pokud je u něj zahájeno soudní řízení, které se stalo neplatným v důsledku nečinnosti účastníka, který řízení zahájil. Toto nařízení sice umožňuje zvolit si soud příslušný ve věci rozvodu, avšak na jeho základě účastník nemůže zvolit soud, který je nevýhodný pro druhého účastníka, a zdržovat následně průběh řízení, které sám zahájil, nebo se mu úplně vyhnout.

38. V tomto ohledu zdůrazňuje, že je buď nucena vést soudní spor v zahraničí u soudu, kde žádný z účastníků nemá bydliště a který je pro ni z hlediska pravděpodobného výsledku nevýhodný, nebo je zbavena možnosti jakéhokoli procesního prostředku, neboť odpůrce pokračuje v řízení zahájeném ve Francii a vytváří tak překážku zahájení jakéhokoli jiného řízení.

39. Navrhovatelka v původním řízení dále uvádí, že cíl a obecná systematika nařízení č. 2201/2003 vyžadují, aby přednostní příslušnost přiznaná soudu, který zahájil řízení jako první, byla podmíněna povinností účastníka, který řízení zahájil, postupovat v řízení s patřičnou péčí a rychlostí pro vyřešení sporu. V tomto ohledu obdobně odkazuje na čl. 16 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, na článek 9 nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností [10] a na článek 14 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení [11].

40. Navrhovatelka v původním řízení nakonec tvrdí, že je v souladu se zdravým rozumem a s přirozenou spravedlností i s francouzskou judikaturou a s judikaturou Soudního dvora považovat příslušnost za určenou podle článku 19 nařízení č. 2201/2003 pouze tehdy, pokud navrhovatel jedná v dobré víře tak, aby postupoval v řízení za účelem vyřešení sporu. Cour de cassation (Francie) podle ní rozhodl v rozsudku ze dne 26. června 2013 [12], že žaloba představuje návrh na zahájení řízení pouze v případě, že po ní následuje návrh. Ve věci v původním řízení skutečnost, že odpůrce v původním řízení proti navrhovatelce v původním řízení nepodal návrh, znamená, že zahájení řízení ve Francii přestalo vyvolávat účinky, pokud jde o určení příslušnosti podle článku 19 nařízení č. 2201/2003. Soudní dvůr kromě toho potvrdil, že za určitých okolností, jestliže je k soudu, u něhož bylo řízení zahájeno později, podán návrh ve věci rodičovské zodpovědnosti, a tento soud nemá k dispozici žádné skutečnosti, aby mohl posoudit překážku litispendence, přestože vyvine úsilí, aby získal informace od účastníka, který se jí dovolává, může po uplynutí přiměřené lhůty za účelem obdržení odpovědí v přezkumu návrhu pokračovat [13].

10 — Úř. věst. L 7, s. 1.

11 — Úř. věst. L 201, s. 107.

12 — Cour de cassation, 1. občanskoprávní senát, kasační opravný prostředek č. 12-24001 (ECLI:FR:CCASS:2013:C100695).

13 — Viz rozsudek Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, bod 86).

41. V odpověď na písemné vyjádření vlády Spojeného království navrhovatelka v původním řízení v průběhu jednání upřesnila, že předběžné otázky mají být prohlášeny za přípustné. Zdůrazňuje, že je pravda, že ve Spojeném království musí být překážka litispendence posouzena k datu, kdy je věc soudu předložena, nikoli k datu, kdy soud rozhoduje. Z toho vyvozuje, že je tím důležitější, aby Soudní dvůr rozhodl o otázkách a rozhodl, že datum, které je třeba zohlednit, je datum, kdy byla věc předložena předkládajícímu soudu, v daném případě 13. června 2014, a že francouzský soud, k němuž odpůrce v původním řízení podal návrh na rozvod dne 17. června 2014, tedy řízení zahájil později.

42. Uvedla rovněž, že povinnost soudu, u něhož bylo řízení zahájeno později, prohlásit se ve smyslu čl. 19 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 za nepříslušný ve prospěch soudu, který zahájil řízení jako první, neznamená, že se prohlásí za nepříslušný, neboť toto prohlášení nepříslušnosti ve prospěch soudu, který zahájil řízení jako první, má pouze odkladný účinek a umožňuje pokračovat v řízení zahájeném později, jestliže se řízení zahájené jako první stane neplatným, jak je tomu ve věci v původním řízení.

B – *Vyjádření vlády Spojeného království*

43. Vláda Spojeného království se především domnívá, že by Soudní dvůr o předběžných otázkách položených předkládajícím soudem neměl rozhodovat.

44. V tomto ohledu tvrdí, že v souladu s článkem 1113 občanského soudního řádu se řízení ve věci rozluky zahájené odpůrcem v původním řízení před francouzským soudem stalo neplatným první hodinu dne 17. června 2014, takže předkládající soud, k němuž navrhovatelka v původním řízení podala dne 13. června 2014 návrh na rozvod, musí být považován za „soud, který zahájil řízení jako první“, nikoli za „soud, u něhož bylo řízení zahájeno později“, přičemž to, že odpůrce v původním řízení podal návrh na rozvod ve Francii dne 17. června 2014 v 8 hodin 20 minut ráno, na této skutečnosti nic nemění.

45. Tento postoj je podle této vlády v souladu s cílem, který sledují pravidla překážky litispendence stanovená [14] článkem 19 nařízení č. 2201/2003, jímž je vyhnout se riziku neslučitelných rozhodnutí v souběžných řízeních před různými soudy, a s judikaturou Soudního dvora.

46. Vláda Spojeného království nicméně obě předběžné otázky rozebírá.

47. Vláda Spojeného království v první řadě tvrdí, že první otázka, která se týká toho, zda je příslušnost francouzského soudu určena ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003, vyvstává pouze, pokud by bylo nutné mít za to, že předkládající soud je „soudem, u něhož bylo řízení zahájeno později“. Připomíná, že Soudní dvůr rozhodl, že toto ustanovení [15], stejně jako rovnocenná ustanovení Bruselské úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [16] a nařízení č. 44/2001 [17], musí být vykládáno teleologicky s přihlédnutím k cílům sledovaným nařízením č. 2201/2003, jimiž je zamezit souběžným řízením před soudy různých členských států a rozporům v rozhodnutích, které by z nich mohly vyplynout.

14 — Viz rozsudek C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268) a stanovisko generálního advokáta M. Szpunara ve věci C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2275, body 58 až 60).

15 — Viz rozsudek Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, body 64 a 66).

16 — (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32, dále jen „Bruselská úmluva“). Viz rozsudky Gasser (C-116/02, EU:C:2003:657, bod 41) a Mærsk Olie & Gas (C-39/02, EU:C:2004:615).

17 — Viz rozsudek Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, bod 40).

48. Přestože byla příslušnost francouzského soudu v určitém daném okamžiku určena, již tomu tak není, neboť řízení ve věci rozluky zahájené ve Francii se stalo neplatným. Předkládající soud by tedy měl mít za to, že překážka litispendence již ve skutečnosti neexistuje. Toto řešení by umožňovalo zaručit dosažení cíle článku 19 nařízení č. 2201/2003, jímž je zamezit neslučitelným rozhodnutím a zaručit právní jistotu, přičemž navrhovatel by byl nucen jednat za účelem postupu v řízení, má-li proběhnout v daných lhůtách a stane se neplatným po uplynutí určité lhůty.

49. Vláda Spojeného království navrhuje odpovědět na druhou otázku v podstatě tak, že článek 19 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „určená“ vyžaduje, aby účastník, který zahájil řízení jako první, jako je řízení ve věci rozluky zahájené odpůrcem v původním řízení v projednávané věci, postupoval v řízení s patřičnou péčí za účelem vyřešení sporu.

50. V tomto ohledu uvádí, že cíl pravidel překážky litispendence podle nařízení č. 2201/2003, jímž je zamezit souběžným řízením před různými soudy a riziku neslučitelných rozhodnutí, musí být považován za prostředek umožňující vývoj sporu směřující k jeho vyřízení, a nikoli tvořící překážku, což tedy znamená, že účastníci jednají tak, aby v řízení docházelo k postupu.

51. Otázka, zda navrhovatel postupoval s patřičnou péčí, aby v řízení, které zahájil, došlo k postupu, nebo zda prostě způsobil, že se toto řízení stalo neplatným v důsledku uplynutí lhůty, je tudíž skutečností relevantní při posuzování toho, zda je příslušnost soudu, kterému navrhovatel věc předložil, určena podle článku 19 nařízení č. 2201/2003. Jakékoli opačné řešení by mohlo vést do slepé uličky a tvořit překážku řešení sporu, přičemž by mohlo odpůrce zbavovat práva na to, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána ve smyslu článku 47 Listiny základních práv Evropské unie.

C – *Vyjádření Komise*

52. Komise upozorňuje nejprve na to, že otázky předkládajícího soudu vycházejí ze dvou předpokladů, z nichž jeden je správný a druhý nesprávný.

53. Především zdůrazňuje, že předkládající soud vychází ze zásady, že soudní řízení ve věci rozluky zahájené ve Francii je podle článku 19 nařízení č. 2201/2003 překážkou zahájení řízení ve věci rozvodu v jiném členském státě, což považuje za správné.

54. Poukazuje však na to, že znění tohoto ustanovení nevede nutně k tomuto závěru. Toto ustanovení může být totiž vykládáno především tak, že zahájení řízení ve věci rozluky je překážkou pouze pro jiné řízení ve věci rozluky, nikoli však pro řízení ve věci rozvodu. Mohlo by být ovšem vykládáno rovněž tak, že je překážkou pro všechna souběžná řízení ve věcech manželských.

55. Komise má nicméně za to, že správná je druhá možnost, tedy že článek 19 nařízení č. 2201/2003 nevyžaduje, aby se zároveň probíhající řízení týkala stejného předmětu a základu věci, ale vyžaduje pouze to, aby se jich účastnili stejní účastníci. Cílem pravidla překážky litispendence je navíc zamezit tomu, aby soudy různých členských států vydávaly neslučitelná rozhodnutí, což by bránilo jejich pozdějšímu uznání podle čl. 22 písm. d) nařízení č. 2201/2003. Toto řešení je nakonec nutné použít zejména v případě, kdy existuje úzká vazba mezi návrhy na rozluku a návrhy na rozvod.

56. Zadruhé Komise zdůrazňuje, že předkládající soud vychází ze zásady, že otázka, zda se jedná o překážku litispendence, musí být posuzována k datu, kdy byl k soudu podán návrh na rozvod, v tomto případě k 13. červnu 2014, a nikoli k datu, kdy se soud zabýval otázkou, zda má přerušit řízení, v tomto případě k 9. říjnu 2014, což považuje za nesprávné.

57. Cílem pravidla překážky litispendence je totiž zabránit pomocí striktní zásady *prior temporis* podání souběžných návrhů ve věcech manželských a zamezit riziku vydání neslučitelných rozhodnutí v různých členských státech. Toto pravidlo však nebrání účastníkům, aby podali věc k soudům různých členských států, pouze vyžaduje, aby soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, přerušil řízení a případně se prohlásil za nepříslušný.

58. Komise má za to, že v takové situaci, jaká nastala ve věci v původním řízení, kdy řízení probíhá před soudem jednoho členského státu, zatímco věc je podána k soudu druhého členského státu, avšak řízení zahájené v prvním členském státě se stalo neplatným v okamžiku, kdy je podán návrh na výmaz řízení zahájeného v druhém členském státě, je dnem relevantním k posuzování překážky litispendence den, kdy soud, jemuž byla věc předložena v druhém členském státě, rozhodne o otázce, zda má přerušit řízení a prohlásit se případně za nepříslušný ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003. Tento výklad potvrzuje jak znění článku 19 nařízení č. 2201/2003, tak obecná systematika a cíl tohoto nařízení.

59. V daném případě v okamžiku, kdy předkládající soud rozhodoval o otázce, zda má přerušit řízení ve věci návrhu navrhovatelky v původním řízení na rozvod, tedy dne 9. října 2014, již neprobíhalo souběžné řízení ve Francii, neboť řízení ve věci rozluky se stalo dne 16. června 2014 neplatným, tedy neexistovalo ani riziko neslučitelných rozhodnutí. Okolnost, že odpůrce v původním řízení podal návrh na rozvod ve Francii dne 17. června 2014 v první možnou hodinu, je irelevantní, neboť k tomuto datu probíhalo řízení ve Spojeném království, a jednalo se tedy o překážku litispendence.

60. Za těchto okolností Komise dospěla k závěru, že není nutné odpovídat na otázky předkládajícího soudu, a navrhuje odpovědět pouze podpůrně a přezkoumat společně písmeno a) první otázky a druhou otázku.

61. Komise nejprve uvádí, že význam výrazu „určená příslušnost“ se musí logicky vztahovat k tomu, že soud, jemuž byla věc předložena, ověřuje svou příslušnost na základě nařízení č. 2201/2003 a platnost podání věci u něj na základě vlastního vnitrostátního procesního práva.

62. Komise, která má za to, že judikatura týkající se čl. 27 odst. 2 nařízení č. 44/2001 je užitečná pro účely výkladu článku 19 nařízení č. 2201/2003, připomíná, že Soudní dvůr ve svém rozsudku Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances [18] rozhodl, že „je třeba mít za to, že příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první, je určena [...], jestliže se tento soud neprohlásil bez návrhu za nepříslušný a jestliže žádný z účastníků řízení nepříslušnost nenamítl před okamžikem nebo do okamžiku zaujetí stanoviska, které je podle jeho vnitrostátního procesního práva považováno za první obranu ve věci samé předloženou u uvedeného soudu“.

63. Ve věci v původním řízení přitom není žádných pochyb o tom, že příslušnost francouzského soudu, který dne 15. prosince 2011 přijal usnesení o nedosažení smíru, byla od začátku řízení určena ve smyslu této judikatury. Tento soud jednak povolil návrh a jednak byla do řízení zahrnuta navrhovatelka v původním řízení v rozsahu, v němž mohla podat návrh na předběžná opatření a nenapadla mezinárodní příslušnost francouzského soudu v prvním stupni, ani v rámci odvolání.

64. Dále se domnívá, že článek 19 nařízení č. 2201/2003 neobsahuje žádnou povinnost, že navrhovatel v řízení probíhajícím před soudem, který zahájil řízení jako první, má postupovat s patřičnou péčí a rychlostí. Může postupovat způsobem, který považuje za nejvhodnější, přičemž musí dodržovat pravidla použitelných vnitrostátních právních předpisů, a je na soudu, k němuž byla věc podána, aby dohlížel na jejich uplatňování a případně postihoval jakékoli jednání, které má povahu šikany nebo zneužití.

18 — C-1/13, EU:C:2014:109, bod 45.

65. V každém případě podle Komise není možné, aby soud členského státu posuzoval, zda skutečnost, že řízení zahájené před soudem jiného členského státu nepostupuje, nasvědčuje zneužití. Komise v tomto ohledu poznamenává, že navrhovatelka v původním řízení mohla proti odpůrci v původním řízení sama podat nejen návrh na rozluku, ale i na rozvod, jak vyplývá ze stanoviska Cour de cassation ze dne 10. února 2014.

66. Komise se domnívá, že článek 19 nařízení č. 2201/2003 je třeba vykládat v tom smyslu, že určení příslušnosti soudu, který zahájil řízení jako první, nekončí tím, že navrhovatel v řízení zahájeném před tímto soudem nečiní žádné úkony k tomu, aby postupoval s patřičnou péčí a rychlostí za účelem vyřešení sporu.

V – **Analýza**

A – *Úvodní poznámky*

67. Na úvod je třeba představit, se všemi výhradami, které s sebou takové představení nese, zvláštnosti francouzského práva týkající se řízení ve věci rozluky a rozvodu, abychom získali přesnou představu o zvláštnostech situace dotčené ve věci v původním řízení a o neobvyklosti předběžných otázek položených předkládajícím soudem.

1. Zvláštnosti řízení ve věci rozluky a rozvodu ve Francii

68. Jak uvádí Bernard de la Gâtinais, první generální advokát u Cour de cassation, ve svých závěrech v rámci stanoviska Cour de cassation ze dne 10. února 2014 [19], které cituje předkládající soud, rozluka byla po dlouhou dobu považována za „rozvod katolíků“, neboť jejím „hlavním účinkem je stanovit z právního hlediska rozchod manželů a vypořádat lidské a materiální důsledky z toho vyplývající, přičemž manželský svazek přetrvává“. I když tedy rozvod ve svých případných důsledcích obsahuje rozluku, rozluka v sobě hlavní prvek rozvodu, jímž je rozvrat manželského vztahu, nenese. Tímto prostým důvodem se vysvětluje zásada, podle níž lze návrh na rozvod změnit na rozluku, zatímco opačný postup není možný, což je zásada, která je zakotvena v článku 1076 občanského soudního řádu.

69. Toto posledně uvedené ustanovení tedy stanoví, jak uvedl předkládající soud, že navrhovatel podávající návrh na rozluku nemůže změnit tento návrh na návrh na rozvod [20] a že se určitým způsobem stává vězněm řízení, které zahájil. Vzhledem k tomu, že soud, k němuž byl podán návrh na rozluku, přijal usnesení o nedosažení smíru, jež opravňuje manžele, aby zahájili řízení ve věci rozluky, jako je tomu ve věci v původním řízení, má navrhovatel pouze dvě možnosti. Může se především rozhodnout, že chce dosáhnout rozluky, a dovést tedy řízení do konce tak, že podá proti odpůrci návrh na rozluku, což může učinit ve lhůtě tří měsíců následujících po vydání usnesení o nedosažení smíru pouze navrhovatel v souladu s článkem 1113 občanského soudního řádu. Může však rovněž z jakéhokoli důvodu od rozluky upustit a upřednostnit rozvod tím, že svůj návrh ve věci rozluky vezme zpět, přičemž přípustnost návrhu na rozvod je podmíněna tím, že toto zpětvzetí je přijato a je konečné [21].

19 — Kasační opravný prostředek č. 13/70007 (ECLI:FR:CCASS:2014:AV15001), dále jen „stanovisko ze dne 10. února 2014“.

20 — Viz závěry Bernarda de la Gâtinaise v rámci stanoviska ze dne 10. února 2014 a citovaná judikatura Cour de cassation.

21 — Viz Watine-Drouin, C., Séparation de corps, causes, procédure, effets, JurisClasseur Notarial, svazek č. 5, č. 34 a citovaná judikatura.

70. Naproti tomu odpůrce v řízení ve věci rozluky nejenže může, jakmile uplyne lhůta tří měsíců stanovená v článku 1113 občanského soudního řádu, nahradit nečinnost navrhovatele tím, že podá sám návrh na rozluku, ale může podat i návrh na rozvod, přičemž je jeho protinávrh přípustný podle článků 1076, 1111 a 1113 občanského soudního řádu [22].

71. Hlavní události, k nimž došlo ve věci v původním řízení, a předběžné otázky předkládajícího soudu je třeba zasadit do tohoto právního kontextu [23].

2. Zvláštnosti věci v původním řízení

72. Je nesporné a nepochybné, že vzhledem k tomu, že navrhovatelka v původním řízení i odpůrce v původním řízení jsou francouzskými státními příslušníky, byl francouzský soud, k němuž odpůrce v původním řízení podal návrh ve věci rozluky, mezinárodně příslušný k tomu, aby se tímto návrhem zabýval podle čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení č. 2201/2003, stejně tak je příslušný k tomu, aby rozhodoval o návrhu na rozvod, který podal odpůrce v původním řízení dne 17. června 2014. Stejně tak je nesporné, že vzhledem k tomu, že oba manželé měli obvyklé bydliště ve Spojeném království, jsou soudy tohoto členského státu rovněž mezinárodně příslušné k tomu, aby rozhodovaly o jejich rozvodu podle čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003.

73. Je rovněž nesporné, že odpůrce v původním řízení jako první podal k francouzskému soudu návrh na rozluku, v tomto případě dne 30. března 2011, a navrhovatelka v původním řízení podala k soudu Spojeného království návrh na rozvod později dne 24. května 2011, takže tento soud musel přerušit řízení podle čl. 19 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, dokud nebude určena příslušnost francouzského soudu.

74. Nakonec je rovněž nesporné, že francouzský soud, který zahájil řízení jako první, se v usnesení o nedosažení smíru, přijatém dne 15. prosince 2011, prohlásil za příslušný pro rozhodování o návrhu na rozluku, kterou podal odpůrce v původním řízení, a zároveň vyzval účastníky, aby zahájili řízení ve věci rozluky. Vysoký soudní dvůr tedy v souladu s čl. 19 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 zamítl dne 7. listopadu 2012 se souhlasem navrhovatelky v původním řízení její návrh na rozvod, jak vyplývá z předkládacího usnesení.

75. Z toho vyplývá, že přinejmenším v této první fázi vývoje věc v původním řízení probíhala podle pravidel překážky litispendence stanovených v článku 19 nařízení č. 2201/2003.

22 — Viz stanovisko ze dne 10. února 2014 a závěry Bernarda de la Gâtinaise.

23 — V tomto ohledu je třeba zmínit, že jak uvedla navrhovatelka v původním řízení, Cour de cassation potvrdil rozsudek cour d'appel, který rozhodl, že v souladu s čl. 3 odst. 1 písm. a) a článkem 16 nařízení č. 2201/2003 „je u soudu řádně zahájeno řízení ve věci rozvodu k datu podání návrhu za podmínky, že po návrhu následuje návrh na rozvod"; viz Cour de cassation, první občanskoprávní senát, rozsudek ze dne 26. června 2013, kasační opravný prostředek č. 12-24001 (ECLI:FR:CCASS:2013:C100695). Ačkoli je pravda, že tento výklad nařízení č. 2201/2003 by mohl za předpokladu, že jej Soudní dvůr potvrdí, vyřešit problém, který je předmětem sporu v původním řízení, nic to nemění na tom, že otázky položené Soudnímu dvoru se netýkají „řádného" podání k francouzskému soudu, ale jak uvidíme dále, týkají se pojmu „určená příslušnost" ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003 a „soud, který zahájil řízení jako první" ve smyslu článku 16 tohoto nařízení.

76. Je třeba konkrétně zdůraznit, jak uvedla Komise, přičemž tento bod není předmětem diskuse, že ve smyslu tohoto ustanovení [24] existuje překážka litispendence tehdy, jestliže je v jednom členském státě podán návrh na rozvod a souběžně s ním je v jiném členském státě podán návrh na rozluku, přičemž toto ustanovení vyžaduje pouze totožnost účastníků, a nikoli striktní totožnost předmětu a základu návrhů [25].

77. Spor v původním řízení a otázky předkládajícího soudu se však netýkají této první fáze vývoje věci v původním řízení, ale týkají se druhé fáze, která začíná krátce před uplynutím lhůty 30 měsíců stanovené v článku 1113 občanského soudního řádu, po jejímž uplynutí se usnesení o nedosažení smíru, přijaté francouzským soudem, který zahájil řízení jako první, stává neplatným.

78. Navrhovatelka v původním řízení se totiž, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí, snažila o to, aby Vysoký soudní dvůr krátce před uplynutím této lhůty dne 6. června 2014 předem přijal její návrh na rozvod [26]. Tento návrh, který předkládající soud pokládá za „vynalézavý“, byl však zamítnut, neboť se jevil jako příliš novátorský. Navrhovatelka v původním řízení tak dne 13. června 2014 podala k předkládajícímu soudu návrh na rozvod.

79. V tomto ohledu je třeba uvést, že návrh na rozvod ze dne 13. června 2014 nebyl na rozdíl od návrhu ze dne 6. června 2014, jehož předmět byl odlišný, předkládajícím soudem formálně zamítnut, avšak předkládající soud to nijak nevysvětluje. Předkládající soud především neuvádí, zda považuje zahájení řízení z hlediska práva Spojeného království a z hlediska článku 16 nařízení č. 2201/2003 za platné.

80. Ať je tomu jakkoli, je to právě návrh na rozvod podaný navrhovatelkou ve věci v původním řízení dne 13. června 2014, který stojí na počátku řízení, jež vedlo Vysoký soudní dvůr k tomu, aby předložil Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci v původním řízení, přičemž jej odpůrce v původním řízení vyzval, aby jej zamítl konkrétně na základě článku 19 nařízení č. 2201/2003, když tvrdil, že dne 13. června 2014 stále probíhalo řízení ve věci rozluky, a namítal zneužití řízení.

81. Zvláštní okolnosti, za kterých byl tento návrh podán, vysvětlují přinejmenším neobvyklé znění předběžných otázek, které Vysoký soudní dvůr pokládá Soudnímu dvoru, kterým je nyní třeba se zabývat.

3. Neobvyklost předběžných otázek

82. Obě předběžné otázky předkládajícího soudu spolu úzce souvisí, neboť se samotným svým zněním výslovně týkají pojmu „určená příslušnost“ ve smyslu čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003.

24 — Je třeba nicméně poukázat na to, že Soudní dvůr ještě neměl příležitost provést výklad tohoto ustanovení.

25 — Je třeba připomenout, že čl. 19 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 přebírá podstatu čl. 11 odst. 2 úmluvy o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských založené na článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, která byla podepsána v Bruselu dne 28. května 1998 (Úř. věst. C 221, s. 2, dále jen „Bruselská úmluva ze dne 28. května 1998“) a prezentována jako novátorský předpis, který má řešit případ „falešné překážky litispendence“ tak, že „konkrétním způsobem vezme v úvahu rozdíly mezi právními řády států související se skutečností, že ne všechny právní řády znají rozluku, rozvod a prohlášení manželství za neplatné“. Viz důvodová zpráva vypracovaná paní Alegrií Borrás týkající se úmluvy o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských založené na článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, schválená Radou dne 28. května 1998, bod 54 (Úř. věst. 221, s. 27) . Viz rovněž návrh Komise [COM(1999) 220 final], který vedl k přijetí nařízení Rady č. 1347/2000/ES ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem (Úř. věst. L 160, s. 19), na něž odkazuje návrh Komise [COM(2002) 222 final] vedoucí k přijetí nařízení č. 2201/2003.

26 — V tomto ohledu viz bod 21 tohoto stanoviska.

83. První otázkou předkládající soud hledá v podstatě odpověď na to, zda ustanovení čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003 mají být vykládána v tom smyslu, že příslušnost soudu jednoho členského státu, který řízení ve věci rozluky zahájil jako první, musí být považována stále za „určenou“ za okolností, které popisuje, tedy:

— pokud navrhovatel v tomto řízení ve věci rozluky, který je oprávněn podat návrh na rozluku proti odpůrci v zákonné lhůtě třiceti měsíců, nepodá návrh v uvedené lhůtě a čeká na to, až se uvedené řízení stane neplatným, aby zahájil nové řízení ve věci rozvodu u stejného soudu,

— pokud neplatnost řízení ve věci rozluky nastane velmi krátce po zahájení řízení ve věci rozvodu v jiném členském státě, a

— pokud navrhovatel v řízení ve věci rozluky může z důvodu časových pásem stále zahájit řízení ve věci rozvodu dříve než odpůrce.

84. V druhé otázce se předkládající soud táže, zda článek 19 nařízení č. 2201/2003, a zejména pojem „určena“, má být vykládán v tom smyslu, že ukládá účastníku, který zahájil řízení ve věci rozluky u soudu členského státu, aby postupoval s patřičnou péčí a rychlostí a dovedl uvedené řízení k rozhodnutí v příslušné věci.

85. Druhá otázka je z mnoha hledisek pouze jinak formulovanou první otázkou, neboť předkládající soud se nakonec a především snaží určit, zda příslušnost soudu členského státu, který zahájil řízení ve věci návrhu na rozluku jako první, může být považována stále za určenou ve smyslu čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003, jestliže navrhovatel nepostupuje s patřičnou péčí, aby o něm bylo rozhodnuto.

86. Ať je tomu jakkoli, dotaz předkládajícího soudu se týká výhradně otázky, zda má být nařízení č. 2201/2003 vykládáno tak, že příslušnost francouzského soudu, která byla řádně určena ve smyslu článku 19 uvedeného nařízení, pokud jde o návrh na rozluku podaný odpůrcem v původním řízení dne 30. března 2011, má být považována za „stále“ určenou za okolností nastalých ve věci v původním řízení, a zda má soud tedy přerušit řízení a případně se prohlásit za nepříslušný ve prospěch francouzského soudu v rámci řízení ve věci rozvodu, které před předkládajícím soudem zahájila navrhovatelka v původním řízení dne 13. června 2014.

87. Abych mohl odpovědět na tuto otázku, je však třeba nejdříve stanovit, který soud, zda předkládající soud, k němuž podala navrhovatelka v původním řízení návrh na rozvod dne 13. června 2014, anebo francouzský soud, k němuž podal odpůrce v původním řízení návrh na rozvod dne 17. června 2014, má být za zvláštních okolností nastalých ve věci v původním řízení, která se vyznačuje skutečností, že řízení ve věci rozluky zahájené ve Francii se stalo mezi těmito dvěma daty neplatným, považován za „soud, který zahájil řízení jako první“ ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003. Tato otázka přitom závisí jak na výkladu článku 16 nařízení č. 2201/2003, který předkládající soud nezmiňuje, tak na výkladu článku 19 tohoto nařízení.

88. Obě předběžné otázky předkládajícího soudu tedy musí být přezkoumány společně a musí být rozšířeny a přeformulovány tak, aby se týkaly i článku 16 nařízení č. 2201/2003.

89. Z těchto důvodů a proto, aby byly předkládajícímu soudu poskytnuty skutečnosti, které mu umožní rozhodnout spor v původním řízení, si myslím, že by hlavní otázka, na kterou má Soudní dvůr odpovědět, mohla být formulována takto:

„Mají být články 16 a 19 nařízení č. 2201/2003 vykládány v tom smyslu, že za takových okolností, které nastaly ve věci v původním řízení:

— za nichž se řízení ve věci rozluky zahájené před soudem prvního členského státu stalo neplatným a

— za nichž byly dva návrhy na rozvod podány souběžně, přičemž první z nich k soudu jiného členského státu krátce předtím, než se řízení ve věci rozluky stalo neplatným, a druhý k soudu prvního členského státu krátce po témž datu, kdy se řízení stalo neplatným,

má být za určenou považována příslušnost soudu prvního členského státu, aby rozhodoval o návrhu na rozvod?“

B – *K výkladu článků 16 a 19 nařízení č. 2201/2003*

90. I když měl Soudní dvůr již příležitost provádět výklad čl. 19 odst. 2 nařízení č. 2201/2003 týkajícího se překážky litispendence ve věci rodičovské zodpovědnosti [27], neměl ještě příležitost provádět výklad ustanovení čl. 19 odst. 1 a 3 tohoto nařízení ani čl. 11 odst. 1 a 3 nařízení č. 1347/2000 nebo čl. 11 odst. 1 a 3 Bruselské úmluvy ze dne 28. května 1998.

91. Soudní dvůr měl naopak příležitost provádět výklad ustanovení rovnocenných posledně uvedeným ustanovením, která se nacházejí v jiných nástrojích, zejména ustanovení článku 21 Bruselské úmluvy o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [28] a článku 27 nařízení č. 44/2001 [29], a může se tedy v odpovědi na otázky předkládajícího soudu užitečně opřít o tuto judikaturu [30].

92. V daném případě stanoví čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003, že v případě překážky litispendence přeruší soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, bez návrhu řízení až do doby, než se určí příslušnost soudu, který řízení zahájil jako první, a je-li tomu tak, prohlásí se za nepříslušný ve prospěch prvního soudu.

93. Soud členského státu, k němuž byl podán například návrh na rozvod, musí přerušit bez návrhu řízení, pokud soud jiného členského státu již dříve zahájil řízení například ve věci rozluky, a to až do doby, než se určí příslušnost posledně uvedeného soudu. Jakmile je příslušnost určena, soud, který zahájil řízení ve věci rozvodu později, se musí prohlásit za nepříslušný ve prospěch soudu, který zahájil řízení ve věci rozluky jako první.

94. Tato ustanovení tak zavádí podobně jako článek 21 Bruselské úmluvy procesní pravidlo týkající se překážky litispendence, které se jasně a výhradně opírá o chronologickou posloupnost, v níž příslušné soudy zahájily řízení [31].

95. Jak jsem již uvedl, za okolností, které nastaly ve věci v původním řízení, musel soud Spojeného království, k němuž navrhovatelka v původním řízení podala návrh na rozvod dne 24. května 2011, přerušit řízení podle čl. 19 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 a poté se podle čl. 19 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 prohlásit za nepříslušný, což učinil.

27 — Viz rozsudek Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, body 64 až 86).

28 — Viz rozsudky Zelger (129/83, EU:C:1984:215); Gubisch Maschinenfabrik (144/86, EU:C:1987:528); Overseas Union Insurance a další (C-351/89, EU:C:1991:279); Tatry (C-406/92, EU:C:1994:400); von Horn (C-163/95, EU:C:1997:472); Drouot assurances (C-351/96, EU:C:1998:242); Gantner Electronic (C-111/01, EU:C:2003:257); Gasser (C-116/02, EU:C:2003:657); Mærsk Olie & Gas (C-39/02, EU:C:2004:615).

29 — Viz zejména rozsudky Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109) a Weber (C-438/12, EU:C:2014:212).

30 — V tomto smyslu, ale s výhradami, které ukládá zvláštní povaha rodičovské zodpovědnosti, viz názor generálního advokáta Jääskinena ve věci Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:578, body 95 a následující); viz rovněž zejména rozsudek Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, body 64 a následující).

31 — Viz rozsudek Gasser (C-116/02, EU:C:2003:657, bod 47).

96. Otázky, které pokládá předkládající soud, se však netýkají návrhu na rozvod navrhovatelky v původním řízení ze dne 24. května 2011, ale návrhu na rozvod ze dne 13. června 2014, přičemž překážka litispendence, s níž je tento soud podle svého názoru konfrontován, vyplývá z posloupnosti řízení ve věci rozluky, které bylo zahájeno ve Francii dne 30. března 2011, a řízení ve věci rozvodu, které bylo zahájeno ve Francii dne 17. června 2014, a ze skutečnosti, že mezi těmito dvěma daty byl ve Spojeném království podán návrh na rozvod.

97. Ze striktně chronologického hlediska je přitom třeba konstatovat, že i když řízení ve věci rozvodu zahájené ve Spojeném království dne 13. června 2014 předcházelo řízení ve věci rozvodu zahájenému ve Francii dne 17. června 2014, ke dni, kdy bylo ve Spojeném království zahájeno řízení ve věci rozvodu, stále probíhalo řízení ve věci rozluky zahájené ve Francii dne 30. března 2011.

98. Jinak řečeno, ustanovení čl. 19 odst. 1 a 3 nařízení č. 2201/2003 sama o sobě neumožňují vyřešit problém překážky litispendence, který nastává v takové situaci, jaká vznikla ve věci v původním řízení, která se vyznačuje dualitou řízení „o ukončení manželství“ ve Francii a zahájením souběžných řízení ve věci rozvodu ve dvou různých členských státech krátce před a bezprostředně poté, co se řízení ve věci rozluky stalo neplatným.

99. Lze mít totiž za to, že v okamžiku, kdy byl předkládajícímu soud dne 13. června 2014 předložen návrh na rozvod, byl ještě a stále soudem, který zahájil řízení později, a že měl tedy přerušit řízení a prohlásit se za nepříslušný, neboť stále probíhalo řízení ve věci rozluky.

100. Je však rovněž možné mít za to, že v okamžiku, kdy byl francouzskému soudu dne 17. června 2014 předložen návrh na rozvod, byl soudem, který zahájil řízení jako první, předkládající soud, neboť řízení ve věci rozluky se stalo neplatným.

101. V souladu s ustálenou judikaturou je tedy třeba hledat řešení problému, který přináší věc v původním řízení, s přihlédnutím k obecné systematice nařízení č. 2201/2003 a k cíli, který sledují jím zavedená pravidla [32].

102. Mám zejména za to, že návrh Komise, který spočívá v tom, že by Soudní dvůr měl stanovit datum, k němuž má být posuzována překážka litispendence, přijmout nelze, neboť by ve skutečnosti popíral samotnou existenci jakékoli překážky litispendence ve věci v původním řízení. Vhodnější se mi zdá přístup doporučovaný vládou Spojeného království, který spočívá v tom, že se určí, který z obou soudů, u nichž byl souběžně podán návrh na rozvod a které jsou oba příslušné k rozhodování, má být s ohledem na okolnosti nastalé ve věci v původním řízení považován za soud, který zahájil řízení jako první.

103. V tomto ohledu je třeba připomenout, že cílem pravidel týkajících se překážky litispendence je zamezit v zájmu řádného výkonu spravedlnosti v EU souběžným řízením před soudy různých členských států a rozporům v rozhodnutích, které by z nich mohly vyplynout [33].

104. Za tímto účelem nařízení č. 2201/2003 stanovilo v článku 19 jasný a účinný mechanismus řešení případů překážky litispendence založený na procesním pravidle chronologické posloupnosti, kterým se zabývám výše, ale v článku 16 [34] rovněž definovalo pojem „zahájení řízení u soudu“.

32 — Viz zejména rozsudky Gasser (C-116/02, EU:C:2003:657, bod 70), jakož i Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, bod 33).

33 — Pokud jde o Bruselskou úmluvu, viz zejména rozsudek Gasser (C-116/02, EU:C:2003:657, bod 41), a pokud jde o nařízení č. 2201/2003, rozsudek Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:665, bod 64).

34 — Článek 16 nařízení č. 2201/2003 přejímá v tomto případě ustanovení čl. 11 odst. 4 nařízení č. 1347/2000.

105. Je totiž nutno připomenout, že pro účely uplatnění pravidel překážky litispendence je řízení u soudu pokládáno za zahájené v souladu s tímto ustanovením buď k datu, kdy k němu byl podán návrh na zahájení řízení, nebo k datu, kdy návrh na zahájení řízení obdržel orgán pověřený jeho doručením, podle příslušné volby členského státu, přičemž je třeba upřesnit, že v obou případech navrhovatel nesmí opomenout přijmout opatření požadovaná pro doručení písemnosti odpůrci nebo její podání k soudu.

106. Článek 16 nařízení č. 2201/2003 definuje typické procesní i časové rysy pojmu zahájení řízení u soudu a stanoví, k jakému okamžiku a za jakých podmínek k němu dochází, bez ohledu na to, co stanoví použitelné právní předpisy v členských státech [35]. V širším slova smyslu musí být pojem „soud, který zahájil řízení jako první“, považován za autonomní pojem práva EU [36].

107. Na základě ustanovení článku 16 nařízení č. 2201/2003 je tedy třeba určit, jak má být pravidlo překážky litispendence stanovené článkem 19 nařízení č. 2201/2003 konkrétně uplatněno v takové situaci, jako je situace ve věci v původním řízení, neboť toto uplatňování musí umožnit, aby bylo maximálně omezeno riziko souběžných řízení a aby se neprodlužovala doba, po kterou soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, přeruší řízení [37].

108. Prvním problémem, který je třeba vyřešit, je otázka, zda lze mít za to, že předkládající soud ve smyslu článku 16 nařízení č. 2201/2003 dne 13. června 2014 skutečně „zahájil řízení“.

109. Zdá se, že tomu tak je. Navrhovatelka v původním řízení totiž podala svůj návrh na rozvod dne 13. června 2014 k předkládajícímu soudu a v předkládacím rozhodnutí nic nenasvědčuje tomu, že by nepřijala opatření požadovaná podle článku 16 nařízení č. 2201/2003. Ověření, která jsou v tomto ohledu potřeba, však s konečnou platností přísluší předkládajícímu soudu.

110. Dále je třeba poznamenat, že se rovněž zdá, že francouzský soud ve smyslu článku 16 nařízení č. 2201/2003 dne 17. června 2014 „zahájil řízení“ ve věci návrhu odpůrce v původním řízení na rozvod.

111. Striktní uplatnění procesního pravidla chronologické posloupnosti, které stanoví článek 19 nařízení č. 2201/2003, tedy nařizuje, aby za okolností, které nastaly ve věci v původním řízení, byl za soud, který zahájil řízení o návrhu na rozvod jako první, považován předkládající soud, a že tedy francouzský soud, u něhož bylo řízení zahájeno později, musí přerušit řízení až do doby, než se určí příslušnost předkládajícího soudu, a v případě potřeby se prohlásit za nepříslušný.

112. Vzhledem k tomu, že příslušnost francouzského soudu k rozhodování v řízení ve věci rozluky, které zahájil odpůrce v původním řízení, musí být považována za ukončenou, neboť řízení se stalo neplatným, a že předkládající soud musí být považován za soud, který zahájil řízení o návrhu na rozvod jako první, se jeví, že jednotlivé skutečnosti považované předkládajícím soudem v jeho předběžných otázkách za rozhodné [38] jsou irelevantní. Jedinou otázkou, která zbývá, je tedy otázka, zda je ve smyslu článku 19 nařízení č. 2201/2003 určena příslušnost předkládajícího soudu.

35 — Jak správně zmiňuje generální advokát N. Jääskinen ve svém názoru ve věci Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:578, bod 98). V tomto ohledu trvá na tom, že normotvůrce zaujal opačný přístup než Soudní dvůr ve svém stanovisku týkajícím se článku 21 Bruselské úmluvy v rozsudku Zelger (129/83, EU:C:1984:215, bod 16), v němž rozhodl, že „článek 21 úmluvy je třeba vykládat v tom smyslu, že za ‚soud, který řízení zahájil jako první‘, je třeba považovat soud, u něhož byly nejdříve splněny podmínky umožňující mít za to, že je s konečnou platností založena překážka věci zahájené, přičemž tyto podmínky musí být posouzeny podle vnitrostátního práva každého dotčeného soudu“.

36 — Viz názor generálního advokáta N. Jääskinena ve věci Purrucker (C-296/10, EU:C:2010:578, bod 98).

37 — *Per analogiam* s článkem 27 nařízení č. 44/2001 viz rozsudek Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, body 38 a 41).

38 — V první řadě jde o okolnost, že odpůrce v původním řízení neučinil žádné úkony, aby postupoval v řízení ve věci rozluky, které zahájil ve Francii, za účelem jeho ukončení, případně se zjevně pokoušel manévrovat tak, aby vytvořil překážku zahájení jakéhokoli řízení ve věci rozvodu ve Spojeném království, a zadruhé jde o okolnost, že z důvodu příslušných časových pásem ve Spojeném království a ve Francii je navrhovatel, jenž věc předložil francouzskému soudu, z hlediska pravidel chronologické posloupnosti překážky litispendence stanovených článkem 19 nařízení č. 2201/2003 nutně zvýhodněn.

113. Přestože v tomto ohledu přísluší rozhodnutí předkládajícímu soudu, je třeba uvést, že podle článku 3 nařízení č. 2201/2003 je k rozhodování ve věci rozvodu, který si přejí účastníci původního řízení, příslušný předkládající soud. Dále je možno podotknout, že předkládající soud neodmítl svou příslušnost k rozhodování o návrhu na rozvod podaném navrhovatelkou v původním řízení, ba naopak, a odpůrce v původním řízení nenamítl nepříslušnost předkládajícího soudu, ale pouze podal návrh, jehož cílem bylo zamítnutí nebo výmaz návrhu na rozvod podaného navrhovatelkou v původním řízení podle čl. 19 odst. 3 nařízení č. 2201/2003 [39].

114. Ještě lze namítnout, že za okolností vzniklých ve věci v původním řízení znevýhodňuje navrhovaný výklad článků 16 a 19 nařízení č. 2201/2003 osoby, které stejně jako odpůrce v původním řízení nemají možnost zahájit řízení ve věci rozvodu ve Francii poté, co zahájily řízení ve věci rozluky, neboť v jiném členském státě bylo krátce před uplynutím lhůty podle článku 1113 občanského soudního řádu, kdy se řízení ve věci rozluky stane neplatným, zahájeno řízení ve věci rozvodu.

115. Toto znevýhodnění je však spíše zdánlivé než skutečné, neboť je nesporné, že odpůrce v původním řízení mohl, pokud by si to přál, vzít zpět svůj návrh na rozluku a následně mohl k francouzskému soudu podat návrh na rozvod. Pokud zde nějaké znevýhodnění existuje, je pouze důsledkem situace způsobené dualitou řízení o „ukončení manželství“ ve Francii a procesní nerovnováhy mezi navrhovatelem a odpůrcem při vedení řízení ve věci rozluky, kterou vyvolávají články 1076, 1111 a 1113 občanského soudního řádu.

116. V každém případě, jak poznamenal generální advokát N. Jääskinen ve svém stanovisku ve věci Weber [40] k článku 27 nařízení č. 44/2001, přednostní příslušnost, kterou toto ustanovení stanovilo pouze na základě chronologického kritéria, vede nezbytně ke zvýhodnění strany, která se ukázala být rychlejší při podávání žaloby k soudu některého členského státu.

117. Z výše uvedených skutečností vyplývá, že na předběžné otázky položené předkládajícím soudem je třeba odpovědět tak, že články 16 a 19 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládány v tom smyslu, že za takových okolností, které nastaly ve věci v původním řízení:

— za nichž se řízení ve věci rozluky zahájené před soudem prvního členského státu stalo neplatným a

— za nichž byly dva návrhy na rozvod podány souběžně, přičemž první z nich k soudu jiného členského státu krátce předtím, než se řízení ve věci rozluky stalo neplatným, a druhý k soudu prvního členského státu krátce po témž datu, kdy se řízení stalo neplatným,

je třeba mít za to, že příslušnost soudu prvního členského státu, aby rozhodoval o návrhu na rozvod, není určena.

39 — *Per analogiam* s článkem 27 nařízení č. 44/2001 viz rozsudek Cartier parfums-lunettes a Axa Corporate Solutions assurances (C-1/13, EU:C:2014:109, bod 44).

40 — C-438/12, EU:C:2014:43, bod 79.

VI – **Závěry**

118. Ve světle výše uvedených úvah navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžné otázky Vysokého soudního dvora, oddělení pro rodinné záležitosti, takto:

Články 16 a 19 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 musí být vykládány v tom smyslu, že za takových okolností, které nastaly ve věci v původním řízení:

— za nichž se řízení ve věci rozluky zahájené před soudem prvního členského státu stalo neplatným a

— za nichž byly dva návrhy na rozvod podány souběžně, přičemž první z nich k soudu jiného členského státu krátce předtím, než se řízení ve věci rozluky stalo neplatným, a druhý k soudu prvního členského státu krátce po témž datu, kdy se řízení stalo neplatným,

je třeba mít za to, že příslušnost soudu prvního členského státu, aby rozhodoval o návrhu na rozvod, není určena.